

Kulturchef: Bertel Nygård, bertel.nygard@vasabladet.fi, tel 784 8284
Redigerare: Annika Aho **E-post:** kultur@vasabladet.fi

Reportage

Ibland mullrar det till som från ett avlägset åskväder. Det är ljudet av inlandsisen. Inte långt härifrån lyckades den första finländska arktiska expeditionen korsa den grönländska inlandsisen för över 40 år sedan. Läs boken om expeditionen, rekommenderar Håkan Eklund som rest i författarens fotspår.

På väg ner från inlandsisen

De två första tältnätterna ger oss ett helt nytt ljudlandskap. Inlandsisens ljudlandskap. Det har regnat i ett helt dygn och ismassorna lever.

GRÖNLAND

Vi befinner oss intill Russells-glaciären i ändan av Sandflugtdalen, några mil öster om flygfältet Kangerlussuaq.

Ibland mullrar det till som från ett avlägset åskväder, eller som kanondunder från havet när den finska armén övnings skjuter ute på Finska viken. Ibland smäller det till som skarpa gevärsskott när spänningar i isen släpper. Sen brakar det till när stora ismassor kalvar och dräsar ner i isälven. Ett omväxlande och dramatiskt ljudlandskap.

På morgnarna hämtar jag och tältkompisen blåskimrande isblock från isälven för att smälta i Trangian till morgonkaffe och gröt. Det är kanske 100 000 år gammal is; sällan har utematlagning känts så exklusivt som här.

Och glaciärväggen intill vårt läger ser respektgivande ut. Det är inte långt härifrån som Christer Boucht och hans färdkamrater krånglade sig ner från inlandsisen i juni 1966 för att sen vandra till flygfältet fyra mil nere i dalen.

Dygnen vid glaciären ger något att tänka på. Och med ens förstår jag slutkapiteln i "Grönland tvärs" (Schildts, 1968) som jag ännu 40 år senare minns och berörs av; tänk att de klarade av konststycket att helskinnade ta sig ner från inlandsisen. Respekten och insikten förstärktes när vi en vecka senare ser samma område från luften. Ett livsfarligt och förrädiskt islandskap, ett veritabelt ishelvete.

Våren 1966 lyckades alltså den första finländska arktiska expeditionen med hundspann och skidor korsa den fruktade grönländska inlandsisen i trakten av polcirkeln. Fem veckor och 700 kilometer senare nådde de iskanten, klättrade ner och vandrade förbi Russellsglaciären och nerströms längs isälven genom Sandflugtdalen till flygfältet. Sen flög de hem och mottogs som hjältar.

På den tiden hette flygfälts-samhället Söndre Strømsfjord, ursprungligen etablerat 1941 som en amerikansk flygbas kallad Bluie West 8, viktig för mellanlandningar och tankningar av amerikanska flygflottiljer på väg till krigets Europa. Genom den tekniska utvecklingen blev basen mindre intressant för amerikanerna och på 1990-talet övergick den till Grönlands Hjemmstyre som tog tillbaka inuitnamnet Kangerlussuaq. Det betyder "den långa fjorden". Flygfälts-samhället ligger längst in i en 160 kilometer lång fjord. I dag en port ut till världen och en inkörsport till stora delar av Grönland samt arbetsplats för flertalet av de 600 invånarna. Och det var hit far och son Boucht samt ytterligare tre trötta och smutsiga expeditonsmedlemmar kom traskande en dag i juni 1966, efter ett strapatsrikt äventyr.

I boken "Grönland tvärs" dokumenterade Christer Boucht (född 1911) äventyret; en bok som är en finlandssvensk höj-dare för vänner av reseäventyr, fysiska och mentala strapatser och god jordnära prosa. Trots att detta var Bouchtens första bok, är den i mitt tycke en av hans bästa; i sanning en klassiker som ännu hittas på välsorterade antikvariat och bibliotek.

Christer Bouchts sätt att skriva påminner lite om Yrjö Kokko (1905–1977), åtminstone känns det så i debutboken "Grönland tvärs" och i den därpåföljande boken "Turkiska marschen" (1970). Båda författarna skriver ledigt, avväpnande och med glimten i ögat. För Bouchten ligger alltid humorn nära. De är båda duktiga på hurtfriska dialoger som får läsaren att känna sig delaktigt i deras upplevelser och resoneringar. Man skulle gärna vara en mus i deras ryggsäckar.

Kokko var författaren som alltid kallades för veterinär, Boucht författaren som är jurist. Kokko ville ses och erkännas som författare, inte som en veterinär

När Bouchten och hans vänner vandrade förbi den här flygfältshangaren i Söndre Strømsfjord (idag Kangerlussuaq) låg midsommaren 1966 inom räckhåll. Målet var nätt. Foto: Håkan Eklund

Ut ur inlandsisen strömmar iskallt glaciärvatten natt och dag, ett av de många faromoment som Bouchts expedition ställdes inför under slutdagarna. Foto: Håkan Eklund

som skrev böcker. Jag vet inte hur Bouchten har känt det, men i egenskap av författare lever han länge i våra bokhyllor. I min bokhylla finns de flesta av hans böcker.

De kanske mest spännande kapitlen i Christer Bouchts bok handlar om nedstigningen från inlandsisen. Trots att Bouchten sin vana trogen anför en glättig ton i rapporteringen är det inte svårt att inse svårigheterna och allvaret. Med lite otur kunde någon ur expeditionen ha för-olyckats just här, några dagar från slutmålet.

Så här beskrivs en situation den 17 juni 1966 när de närmade sig "iskanten" och resans slut. Erik Pihkala trampar igenom snön och far ner i en spricka, men lyckas kravla sig upp:

"Han hasar sig upp på kanten och blir sittande där. Peter och jag står alldeles intill så att vi skulle exakt ha kunnat säga på vilket ställe han åkt ned om det hade gått så illa. Sällan eller aldrig har jag sett en så stolt karl som Erik i denna situation. Hela hans ansikte är ett enda stort leende och ögonen är stora som grammofonskivor. Det är bara två tankar som lyser ur hans ögon. Stolthet, måttlös av stolthet att vara den första som åkt ner i en spricka. Han. Färdledaren. Initiativtagaren. Alla tiders spricka. Och så en aning räds-la eller spänning. Undra på det! Det var nära ögat.

– Inga va de långt ifrån, skrat-tar Erik. Fan, jag bara for. Såg ni pojkar hur jag bara for å for. De höll på att bli minus i proviant-styrkan."

Följande dag når de fram till kanten av inlandsisen på Väst-grönland, efter sjuhundra kilometer på skidor tvärs över. De är femton kilometer för långt norrut, och har svårigheter att hitta en lämplig rutt ner från isen. Nu gäller det att börja navigera sig igenom en labyrint som är fylld av sprickformationer, brusande

forsar, strida isälvar, is, snöfält, vatten, moras och kalvande glaciärer. Inget att avundas precis.

Men först måste de göra sig av med hundarna, de har ett strängt förbud från myndigheterna att inte föra hundarna i land på västkusten. Avskedet är mycket fint beskrivet, att de skjuts på stället kan man bara ana sig till:

"Hundarna får äta så mycket de orkar, vi talar vänligt med dem och Viljo klappar dem på huvudet och säger att de varit fina och sakliga pojkar. Sedan måste vi skaka av oss all känslosamhet. En och annan av oss vänder sig bort och låtsas rota i utrustning-en för att obemärkt kunna torka bort en tår ur ögonvrån."

Resten av marschen måste de bära allt själva, och de inser att de plötsligt har alldeles för mycket med sig.

"Nu börjar en mardrömsmarsch. Bara de första femtio meterna går riktigt bra. Sedan

Russellsglaciären i ändan av Sandflugtdalen. Här vandrade sällskapet ner till flygfältet.

Foto: Håkan Eklund

står vi vid en brusande bäck, en fors som brakar nedför glaciärväggen och stänger vägen för oss. Ingen av oss tar risken att hoppa med utrustningen på ryggen. Allt måste bort, och det är besvärligt och tungt."

De får hjälpa varandra av och på med utrustning och försiktigt ta sig över en strid bäck. Sen en till, och en till... Så fortsätter de i timmar, tills de igen möter en alltför bred isälva, namnen hittar de på allt efter:

"Här hjälper ingenting annat än att hasa sig utför Norra grusväggen ner i Däliden för att på något sätt komma över Österälven. Vägen är stängd västerut och österut, och norrut vill vi inte. Med oändlig försiktighet arbetar vi oss nedför grusväggen med våra jättepäckningar på ryggen och bambubör-

dorna mellan oss. Experimentet är livsfarligt. Hundrakilos stenar rasar då och då under oss och dundrar iväg ner i Österälven som skummar under oss. Mister man greppet här är man förlorad, man slår ihjäl sig. Peter och jag gör så att en i gången rör på sig, aldrig båda samtidigt."

Sen tvingas de högre upp för att få bättre utsikt och försöka fastställa positionen. Det är inte lätt att bestämma vilka toppar som är vilka – men de fattar ett gemensamt beslut hur de skall ta sig vidare, kokar ärtsoppa i en svart kastrull och rör om med ett renhorn. Träslavarna har de kastat bort tillsammans med annan utrustning. Sen är det bara att fortsätta, det är den 19 juni och de vill hem till midsommar.

"Och nu börjar ett äventyr utan like, ett kraftprov som vi aldrig glömmet, en kamp för li-

vet i ett fantastiskt landskap, ett gytter av väldiga isblock, isälvar, raviner, bottenlösa sprickor, avgrunder och tiotals meter höga, branta isväggar. Långsamt och försiktigt ringlar sig karavanen framåt. Första man ser sällan den siste. Efter en uppmjukningssträcka som tar oss ungefär en timme är det definitivt stopp. En isälva ligger framför oss och är så bred att vi inte har någon chans att forcera den. Den skulle föra en fullroux en karl med hull och hår och packning med sig utom synhåll på en halv minut."

Christer Boucht stiger oförsiktigt på ett stort långsluttande isblock intill en isälva, halkar och åker neråt, brodden bromsar men drar samtidigt vänster ben under kroppen med 30 kilo packning över. Resultatet är ett skadat knä i en svår situation. Med en tung ryggsäck i en värld

av våt och glashal is är skador det minsta man behöver, ändå gäller det att kämpa vidare.

"Timme efter timme fortsätter det nattliga klättrandet, krypan-det och hoppandet. Det känns ibland lite kusligt när en stor och stark bäck med dån försvinner i ett stort svart hål i isen. När vi har gått en stund i samma riktning, kommer samma bäck upp igen som en springbrunn ur ett nytt hål. Bruset och mullret av den smältande isväggen blandas med dån av sprickor som öppnar sig när ismassan vältrar sig mot land."

Sen kommer de underfund med att det går lättare att vandra nere längs botten inne i en "isravin". Detta är som att spela rysk rulett.

"Det är bara en enda sak som

bekymrar oss, eller egentligen två. Den ena är hur vi ska komma upp ur ravinen när den nägon gång tar slut. Den andra är hur det går för oss om någondera väggen skulle hitta på att välla över oss. Bäckan blir smalare och smalare. Snart blir det svårt att få plats för ryggsäcken, den vill skrapa i på bägge sidorna."

Men ut ur ishelvetet tar de sig, dödströtta och relativt helskinnade. På morgonsidan den 20 juni har de fast mark under fötterna. Det första de gör är att krypa ner i sovsäckarna för att sova, i doftande bärris bland stenblock under bar himmel. En sådan lyx har de inte haft på länge. Några timmar senare väcks de av ett hållregn, allt är vått...

Läs boken, den är en läslust-pärla som borde ges ut i ny upplaga.

HÅKAN EKLUND